

Životní podmínky (EU-SILC)

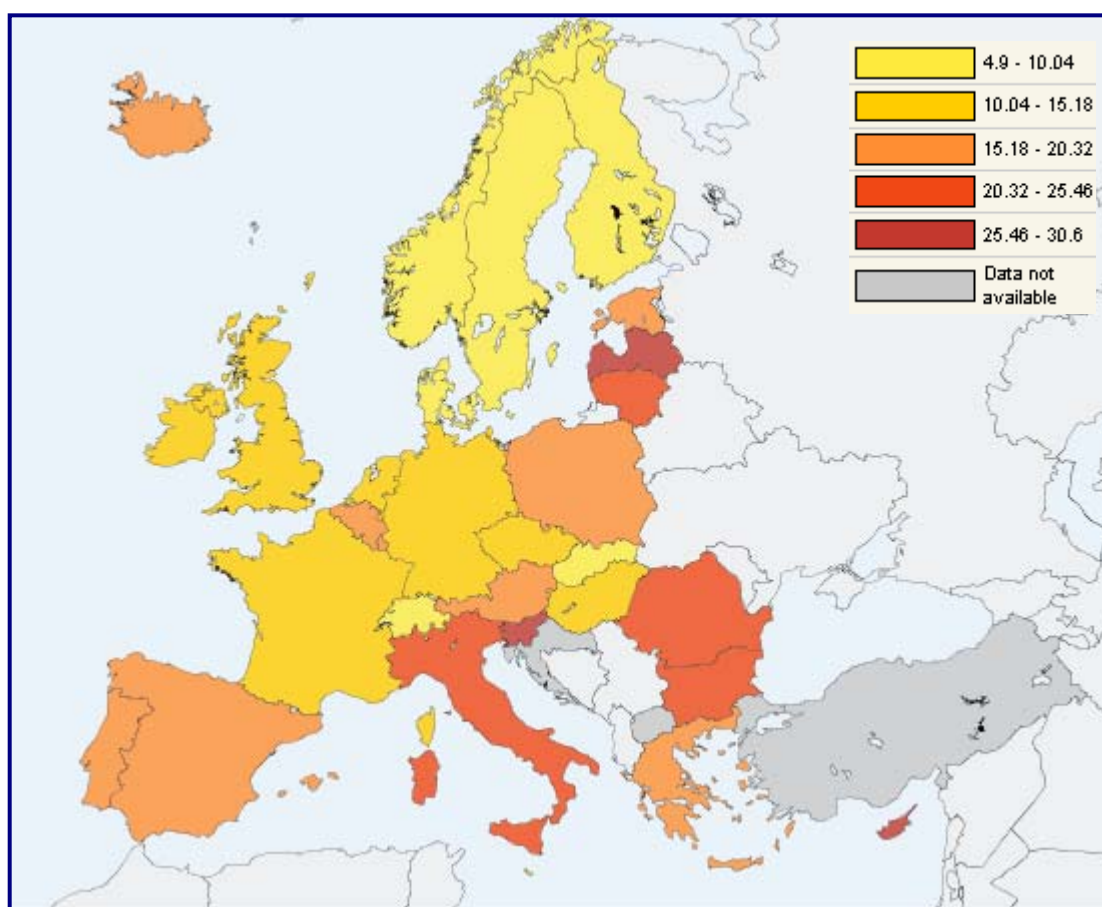
Šetření s názvem European Union – Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC) se pro Českou republiku stalo závazným s jejím vstupem do Evropské unie. Od roku 2005 Český statistický úřad šetření pravidelně zajišťuje na území České republiky pod názvem *Životní podmínky*.

Prostřednictvím tohoto statistického zjišťování získáváme dlouhodobě srovnatelná data o sociální situaci domácností a to nejen v rámci ČR, ale celé Evropské unie. Díky jednotné metodice šetření máme možnost porovnat mezi sebou výsledky jednotlivých zemí, kde šetření probíhá, tzn. všech 27 členských států EU a dále Islandu, Norska a Švýcarska.

Účelem šetření je získávat reprezentativní údaje o příjmovém rozdělení jednotlivých typů domácností, údaje o způsobu, kvalitě a finanční náročnosti bydlení, o vybavení domácností předměty dlouhodobého užívání a o pracovních, hmotných a zdravotních podmínkách dospělých osob žijících v domácnostech.

Například prostřednictvím dotazníku za domácnost se zjišťuje kvalita bydlení, kterou ovlivňuje výskyt problémů spojených s bytem a jeho bezprostředním okolím. Jedním z těchto problémů je vlhkost, tzn. zatékání střechou, vlhké zdi, podlahy, základy, nebo shnilá okna, rámy, podlahy. Graf 1 zobrazuje tento problém ve srovnání se zeměmi, kde šetření *Životní podmínky* probíhá.

Graf 1 Podíl domácností, které mají problém s vlhkostí bytu v roce 2009 (v %)

Data zjištěná v šetření *Životní podmínky* jsou využívána při zkoumání úrovně peněžní a materiální chudoby či intenzity ekonomické aktivity. Boj proti chudobě a sociálnímu vyloučení je součástí Evropského sociálního programu přijatého na zasedání Evropské rady v Nice v roce 2000. Oficiálním evropským rokem boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení byl rok 2010.

Chudoba a sociální vyloučení jsou vnímány jako stav, kdy se jedinec nebo skupina lidí plně nepodílí na ekonomickém a sociálním životě společnosti nebo kdy jim jejich příjem a přístup k ostatním zdrojům neumožňuje dosáhnout takového životního standardu, který je považován ve společnosti za přijatelný.

Česká republika se v Evropě řadí k zemím s nejnižší mírou chudoby. Z výsledků šetření *Životní podmínky 2009* byla (na základě zjištěných příjmů za celý rok 2008) vypočtena hranice chudoby ve výši 109 184 Kč na spotřební jednotku domácnosti. Uvedeného příjmu nedosáhlo 8,6 % osob žijících v soukromých domácnostech ČR. Byly to především osoby z domácností nezaměstnaných a z neúplných rodin s dětmi (podrobněji viz Tabulka 1).

Tabulka 1 Míra ohrožení příjmovou chudobou vybraných skupin osob v roce 2009

Skupina osob	Podíl osob ohrožených chudobou (v %)	Skupina osob	Podíl osob ohrožených chudobou (v %)
Osoby celkem	8,6	Domácnosti bez dětí celkem	6,4
Muži	7,5	Jednotlivci	19,5
Ženy	9,5	2 dospělí (alespoň jeden 65 a více let)	2,2
Děti do 17 let	13,3	2 dospělí (oba do 64 let)	4,9
18 až 64 let	7,6	Domácnosti s dětmi celkem	10,5
65 a více let	7,2	Neúplné rodiny s dětmi	40,3
Pracující osoby celkem	3,2	2 dospělí s 1 dítětem	4,6
Nepracující osoby celkem	12,9	2 dospělí s 2 dětmi	7,2
Nezaměstnaní	46,9	2 dospělí se 3 a více dětmi	23,1
Starobní důchodci	7,1		
Ostatní nepracující	13,0		

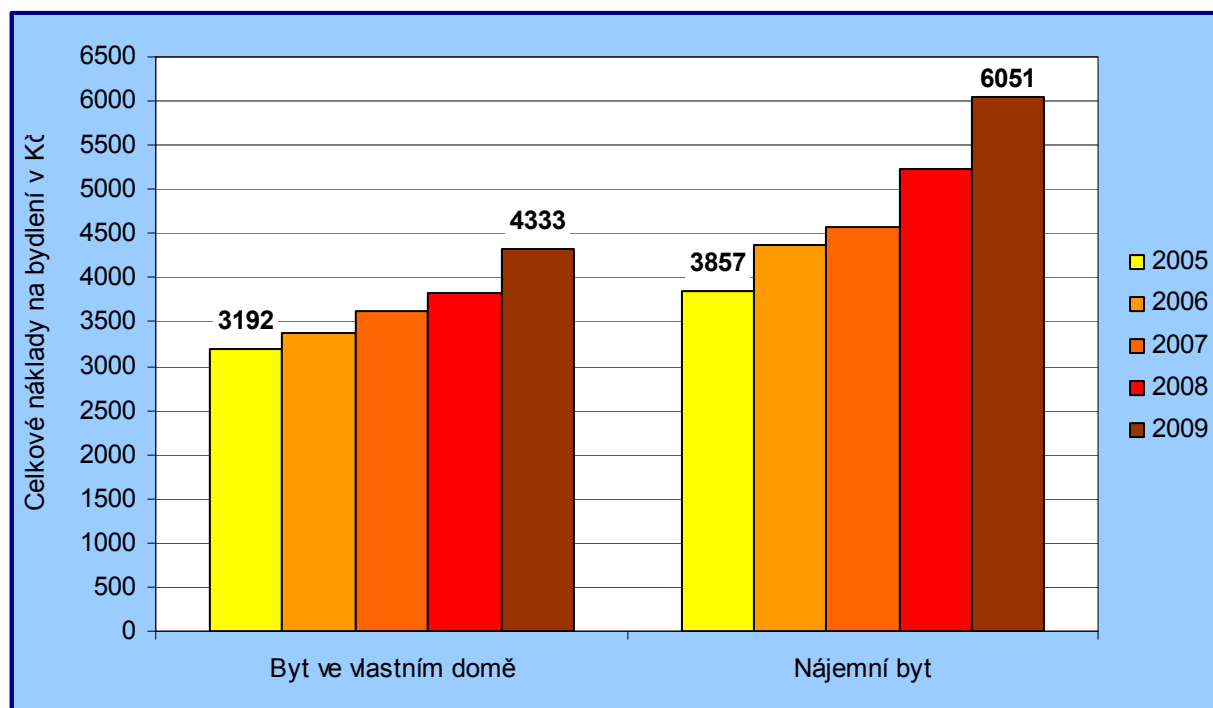
Jednotky zjišťování

Výběrovou jednotkou pro zjišťování *Životní podmínky* je byt. Výběr bytů probíhá náhodným dvoustupňovým výběrem, kdy jsou v prvním stupni vybrány sčítací obvody, což jsou nejmenší existující územní jednotky ČR. Z každého sčítacího obvodu je na druhém stupni vybráno 10 bytů jednoznačně identifikovaných adresou a číslem bytu.

Jednotkami zjišťování jsou hospodařící domácnosti tvořené osobami obvykle bydlícími ve vybraném bytě. Obvykle bydlící znamená, že se osoba převážně zdržuje v šetřeném bytě, nemusí však mít na této adrese své trvalé bydliště. Osoby, s nimiž tazatel provede rozhovor při první návštěvě bytu, tvoří tzv. panelovou složku šetření. Panelové osoby se opakovaně šetří po dobu čtyř po sobě následujících let. Jestliže se některá z těchto osob v průběhu zjišťování přestěhuje do jiné soukromé domácnosti v České republice, je následně dohledána a vyšetřena na nové adrese.

Hospodařící domácnost je založena na prohlášení osob, které spolu žijí ve stejném bytě, že společně také hospodaří, tj. společně hradí základní nezbytné výdaje domácnosti jako je strava, náklady na bydlení, ostatní provozní výdaje domácnosti apod.

Graf 2 Celkové měsíční náklady domácností na bydlení v letech 2005 až 2009 (v Kč)

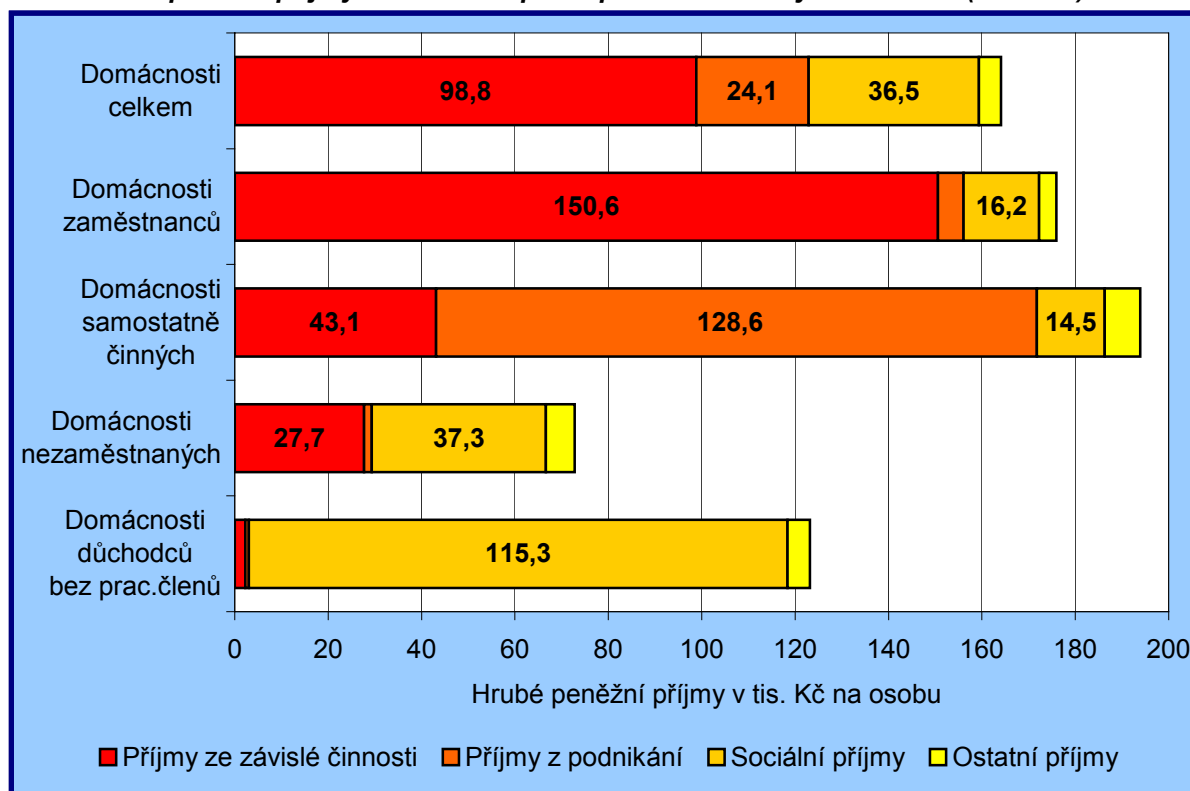
Obsah zjišťování

Šetření se provádí formou osobního rozhovoru respondenta s tazatelem, který zjištěné údaje zaznamenává do připravených dotazníků. Dotazník má jednak papírovou a od roku 2008 také elektronickou formu. Šetření se skládá ze tří tematicky stálých částí (dotazník za byt, za domácnost a za osoby starší 16 let) a jedné části, která se každoročně mění (tzv. modul).

- V dotazníku za byt se zapisují demografické údaje o všech osobách obvykle bydlících v daném bytě, údaje o jejich společném hospodaření a vzájemných vztazích mezi nimi.
- V dotazníku za domácnost se zjišťují zejména údaje týkající se bydlení, vybavenosti domácnosti, její finanční situace, spotřeby z vlastního hospodářství a pobíraných sociálních dávek.
- Dotazník za osoby se vyplňuje s jednotlivými osobami v domácnosti staršími 16 let. Zjišťují se zejména informace o jejich ekonomické aktivitě a příjmech za předchozí kalendářní rok, a dále údaje o zdraví.

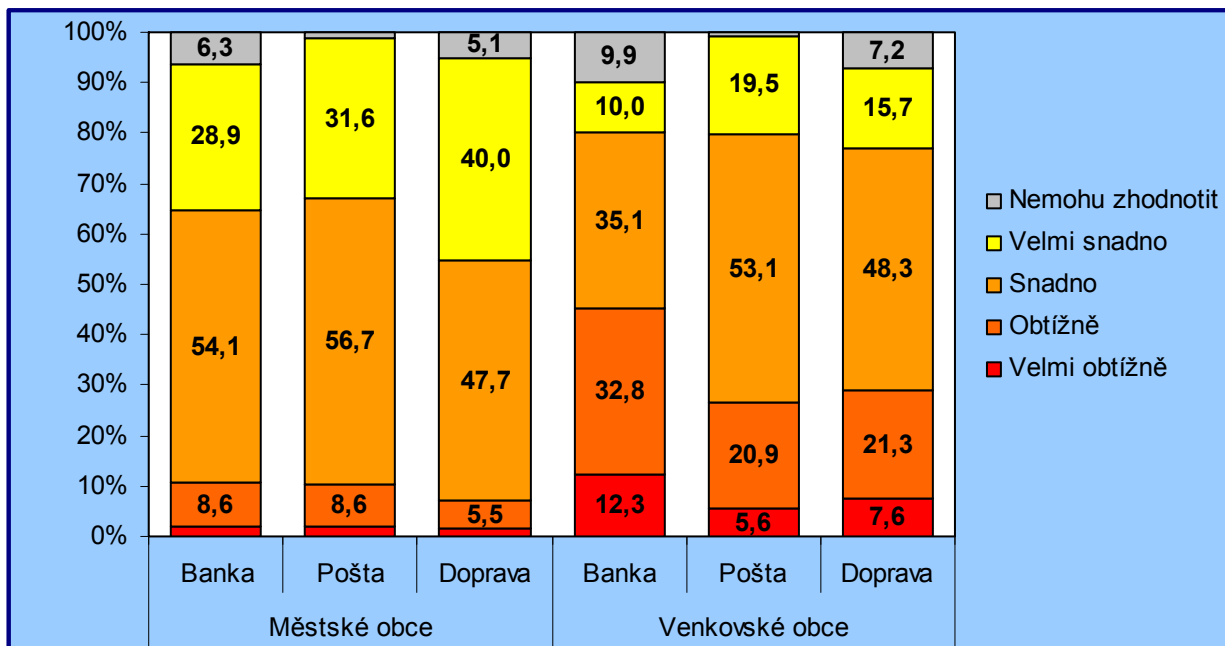
Modul většinou tematicky rozšiřuje některou z oblastí, na které je šetření zaměřeno (materiální nebo sociální vyloučení, peněžní chudoba, bydlení, finanční situace).

Graf 3 Hrubé peněžní příjmy domácností podle postavení osoby v čele 2009 (v tis. Kč)

V roce 2005 byl tématem modulových otázek *mezigenerační přenos chudoby* (informace o situaci v rodině a o rodičích v období, kdy bylo respondentovi 12-14 let). Modul z roku 2006 se týkal *sociální participace jednotlivců* (účast na kulturních a společenských akcích, četnost kontaktů s příbuznými a známými). Téma modulu z roku 2007 rozšiřovalo otázky související s *bydlením* (stav rozvodů vody a elektřiny, dostupnost některých zařízení a služeb). V roce 2008 se modul zaměřil na problém *zadluženosti domácností* (vlastnictví běžného účtu, zda domácnost splácí půjčky/úvěry, zda domácnost očekává změnu v jejich finanční situaci). V roce 2009 byla jako téma zvolena *materiální deprivace domácností* (problémy s bydlením, dostupnost služeb, materiální a sociální podmínky dětí). V roce 2010 se sledovalo *sdílení příjmů a financí v domácnosti a rozhodování o nakládání s nimi*.

Graf 4 Dostupnost vybraných služeb pro domácnost podle typu obce v roce 2009 (podíly v %)

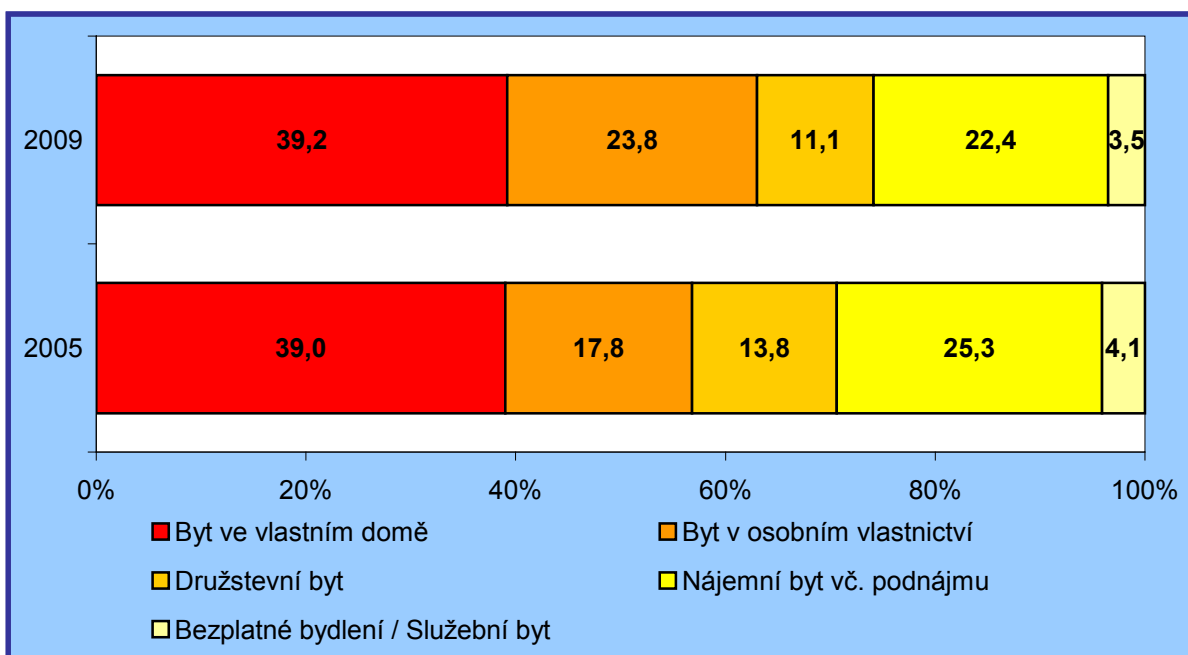

Panelová složka zjišťování

Životní podmínky domácností se neustále vyvíjí – mění se složení domácnosti, ekonomická aktivita a příjem jednotlivých členů domácnosti apod. Zjišťování *Životní podmínky* zkoumá především tzv. průřezovou složku, která uceleně zachycuje informace z daného roku šetření. Vývoj některých proměnných je současně zaznamenán v tzv. panelové složce, která obsahuje informace za tytéž domácnosti resp. osoby nejen v daném roce šetření, ale také za předchozí roky, kdy byla domácnost nebo osoba vyšetřena.

V České republice je zaveden čtyřletý rotační panel – to znamená, že dotazníky jsou vyplňovány se stejnými domácnostmi čtyři roky po sobě. Každý rok se tedy obnovuje jedna čtvrtina vybraných domácností – ukončené domácnosti, které již byly šetřeny čtyřikrát, jsou nahrazeny domácnostmi novými. Aby byla v jednotlivých letech šetření velikost výběru přibližně stejná, je vždy velikost souboru nově vybraných domácností přizpůsobena počtu vyšetřených domácností z předchozího roku šetření.

Graf 5 Podíl domácností žijících v jednotlivých typech bytů v letech 2005 a 2009

Ochrana individuálních dat

Ve všech fázích zpracování je zaručena přísná anonymita zjištěných údajů, práce s daty neumožňuje následnou identifikaci osob či domácností. Získaná data jsou důsledně chráněna podle přísných požadavků zákona o státní statistické službě č. 89/1995 Sb. a podle zákona č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů. Všichni pracovníci ČSÚ zúčastnění na zjišťování a procesu zpracování dat jsou vázáni mlčenlivostí o všech šetřených skutečnostech ve smyslu §16 zákona o státní statistické službě.

Publikace

Zpracované podrobné údaje ze šetření *Životní podmínky* jsou obsaženy v publikacích ČSÚ vydávaných podle Edičního plánu v tematické skupině 3 – PRÁCE, SOCIÁLNÍ STATISTIKY, podskupině 30 – Životní úroveň. Publikace s názvem Příjmy a životní podmínky domácností ČR, která vychází každoročně, obsahuje metodické vysvětlivky a tabulky o domácnostech i osobách, členěné podle sociálních skupin, výše příjmů, počtu dětí a pracujících členů, pracovní aktivity, krajů a dalších ukazatelů. Jednotlivé části publikace jsou dostupné také v elektronické podobě.

<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/3012-10>